

Löderups kyrka

Lunds stift

Kulturhistorisk
karaktäristik och bedömning

ANNA LINDQVIST – 2020-04-02

Löderups kyrka

Löderups församling, Vemmenhögs, Ljunits, Herrestads och Färs kontrakt, Lunds stift
Löderup 105:1, Löderups socken, Ystad kommun, Skåne län

Beskrivning och historik

Kyrkomiljön

Löderups socken är belägen i Skånes sydöstra hörn och gränsar mot havet i söder och öster, där Sandhammarens sandmarker breder ut sig. Socknen är omnämnd i de skriftliga källorna 1383 som Ludathorp. Hagestaborgs gård är socknens större gård och Hagestad var redan under medeltiden en huvudgård, som ägdes av samma släkt som bland annat innehade Tosterup. Löderups kyrka är belägen söder om Löderups samhälle, vid vägkorsningen mellan vägarna mot Borrby i öster och Valleberga i väster. I söder går vägen mot havet och Löderups strandbad och i norr till samhället. Kyrkogården utvidgades norr om landsvägen i början av 1900-talet. Kyrkoanläggningen omges i söder av ett öppet odlingslandskap, som avgränsas i söder mot havet av Kåsebergaåsen.

Flygbild över Löderups kyrkoanläggning från nordväst med prästgården i förgrunden, den f d klockaregården i söder och skolorna i nordost. Fyrvägskorsningen med vägarna mot Löderups strandbad mot söder, mot samhället i norr, Valleberga i väster och Hagestad radby och Borrby i öster. Den utvidgade kyrkogården ligger norr om vägen mot Valleberga. Foto: Pär-Martin Hedberg, 2014.

Prästgården och församlingshemmet är belägna i direkt anslutning till kyrkogårdens västra sida. Prästgården finns utmärkt på äldre kartor från tidigt 1700-tal, men har sannolikt haft samma placering långt tillbaka. I dagens byggnader kan de äldsta delarna eventuellt härstamma från 1600-talet. Klockaregården flyttades vid enskiftet till sin nuvarande placering sydöst om kyrkan och har en mangårdsbyggnad av tegel från 1890-talet. Landsvägen gick tidigare söder om kyrkogården och den äldre vägsträckan är fortfarande kvar som en mindre brukningsväg. I vägkorsningen nordöst om kyrkoanläggningen finns flera generationer

skolbyggnader, den äldsta från 1883, och utmed vägen i öster är Hagestad by belägen, vilken är en av Sveriges bäst bevarade radbyar.

När Ystad-Gärnäs järnväg drogs förlades Löderups station norr om Löderups kyrkby, vilket resulterade i att ett nytt stationssamhälle växte fram runt stationen. Löderup fick status som municipalsamhälle 1927, vilket upplöstes redan 1958 och järnvägen lades ner 1970 och rälsen demonterades.

Kyrkomiljön ingår i område av riksintresse för kulturmiljövården där motiveringen är det öppna odlingslandskapet med förhistorisk brukningsmiljö och bosättningskontinuitet med medeltida kyrkor och sockencentrum som visar på byarnas betydelse i det forna agrarsamhället.

Kyrkobyggnaden

Löderups kyrka uppfördes av kalksten, s k komstadsten och marksten under 1100-talet med rektangulärt långhus, smalare kor med absid mot öster. Det är oklart i vilken etapp det breda västtornet uppfördes. Tornets nedre våning är något bredare än de övriga våningarna och har i de västligaste delarna en välhuggen, kraftigt profilerad sockel i kalksten. Sockelns utförande har förknippats med Carl Stenmästares stenarbeten. En gravhäll som också har tillskrivits hans verkstad påträffades på kyrkogården 1918 och förvaras nu på statens Historiska museum i Stockholm. Stenen har formen av en sakroflag med liggande lejon i hörnen. Den typen av gravhällar saknas i Skåne, men finns i Danmark. Carl Stenmästare har signerat portalen i

Östra Herrestads kyrka och gett namn till den skola eller riktning som låtit hugga sten till en rad kyrkobyggnader, dopfuntar och gravhällar. Carl Stenmästare och hans verkstads verksamhet är förlagd till tiden omkring och närmast efter 1100-talets mitt. Enligt arkeologen och forskaren Henrik Jacobsen ska tornet ha haft en emporvåning, d v s ett avskilt rum eller kapell för kyrkans patronus, där aktiviteterna i kyrkorummet kunde beskådas via en öppning i tornets östra mur. Långhuset ska ha haft syd- och nordportal, vilka försågs med vapenhus sannolikt under senmedeltiden. Enligt Barbro Sundnérs forskning om Skånes medeltida kyrkor var det norra vapenhuset uppfört av kalkstensflis med tunnvalv och det södra var uppfört av tegel.

Kyrkorummet försågs med valv under 1400-talet och ska enligt uppgifter av bl. a Nils Månsson Mandelgren haft kalkmålningar från 1400-talet.

Nordost om kyrkan uppfördes ett friliggande murat torn, en s k kastal av kalksten och marksten. Dess ursprungliga ålder och funktion är okänd, och det finns olika dateringar, allt från 1100-talet till 1400-talet eller omkring 1500. Kastaler finns även bevarade på kyrkogårdarna i Benestad och Valleberga och det har funnits flera i sydöstra Skåne. Det har spekulerats i att de kan haft funktion som försvarstorn genom sitt läge utmed kusten. På Bornholm är fristående klocktorn från senmedeltid eller 1500-tal vanliga.

1850 dokumenterade Nils Månsson Mandelgren kalkmålningar i kyrkans korvalv och 1853 installerades ett tornur.

Kyrkoherden och fornforskaren Magnus Bruzelius tjänstgjorde i Löderups och Hörups församlingar sedan 1820-talet och kontaktade domkyrkoarkitekt Carl George Brunius i början av 1830-talet för utvidgning av Hörups kyrka. Brunius gjorde 1842 även uppmättningsritningar av Löderups kyrka. 1860 ombyggdes kyrkan efter ritningar av Brunius. Carl Georg Brunius (1792–1869) var professor i grekiska vid Lunds universitet och även medeltidsspecialist. Han engagerade sig i ett flertal restaureringar av medeltida byggnader och kom att bli en av tidens främsta förespråkare för en medeltidsromantik. Han ledde själv även arbetena i Löderups kyrka. Kor, absid och vapenhusen revs. Långhuset försågs med korsarmar och ett nytt korparti tillkom. Långhusets murar höjdes och fick nya takstolar, tornet och kastalen försågs med gavelrösten i tegel. En ny port togs upp på tornets västra sida. Fönsteröppningarna fick omfattningar av tegel samt gjutjärnsbågar. Interiört byggdes tornets bottenvåning om och de dubbla bågarna med mittpelare mellan torn och kyrkorum revs och en orgelläktare nyuppfördes i väster. Kyrkan fick en ny orgel byggd av Johan Niklas Söderling, Göteborg 1864. Mellan kastalen och kyrkan uppfördes en mindre byggnad för en ny värmeanläggning.

1878 fick kyrkan ett nytt altare och altaruppsats med altartavla målad av Carl Bloch.

1897 byggdes orgelläktaren om och en ny trappa i tornets norra del tillkom samt ny orgelfasad efter ritningar av domkyrkoarkitekt Theodor Wåhlin, samt en ny orgel byggd av Johannes Magnusson, Göteborg.

1929 tillbyggdes en sakristia i öster med underliggande pannrum efter ritningar av arkitekt Einar Lundberg. Kyrkobyggnadens gjutjärnsbågar ersattes av träfönster med dekorativt etsat

glas i koret, porten i södra korsarmen kompletterades med en ytterdörr. Byggnaden som uppfördes 1860 mellan kor och kastal och som innehöll den äldre värmeanläggningen revs. Interiört omgjordes koret med höjning av golvet och återanvändning av den äldre kalkstenen. Skranket till sakristian togs bort, altarpupsatsen gjordes om och ett nytt altare av tegel med kalkstensskiva uppfördes. Vindfånget i södra korsarmen avlägsnades och altarpupsatsen från 1700-talet placerades där. Bänkarna byggdes om och de och övrig inredning ommålades. Predikstolens ljudtak konserverades och återuppsattes. Äldre träföremål konserverades av konservator Alfred Nilsson, Stockholm.

Foto: Ragnar Blomqvist, 1927. Bilden är hämtad från Riksantikvarieämbetets bilddatabas Kulturmiljöbild.

1950-1951 försågs kyrkan med ny orgel, byggd av Fredriksborgs Orgelbyggeri, Hilleröd och samtidigt ombyggdes orgelläktaren. Dörrpartiet mellan tornets bottenvåning och kyrkorummet ändrades, efter ritningar av domkyrkoarkitekt Eiler Graebe. 1954 inreddes kastalens nedre våning till bårhus efter ritningar av Eiler Graebe. Rummet inreddes med ett nytt altarbord, golv av kalkstensplattor, friliggande trappa, ny fönsterbåge mot öster samt en ny port av ek mot söder.

1969 ommurades tornets gavelrösten, vilket även gjordes på övriga tegelytor på 1990-talet. Därefter har framför allt vård- och underhållsåtgärder utförts som t ex målning av utvändiga portar m.m.

Exteriör

Kyrkan är uppförd av kalksten och marksten med spritputsade fasader avfärgade i vitt. Tornets nedre del är bredare i norr och söder än i de övre våningarna och har en hög välhuggen skråkantad sockel av komstadkalksten runt den västra byggnadskroppen. Tornets

östra del är dock något indragen och saknar sockel. Sockeln på övriga byggnadskroppar är markerad genom en svart avfärgning. Fasaderna är sedan ombyggnaden 1860 dekorerade i en för domkyrkoarkitekt Carl Georg Brunius typisk rundbågefris samt fönsteromfattningar i tegel. Även korsarmarnas gavelrösten är murade i tegel. De rundbågiga spröjsade gråmålade fönsterbågarna är av trä med sex eller tre rutor i varje båge och tillkom 1929. Samtliga solbänkar är av kalksten. På långhusets norra fasad finns en igenmurad högt placerad svagt spetsbågig medeltida fönsteröppning. Tornet har flera mindre ljusöppningar i söder och väster och sannolikt ursprungliga romanska ljudöppningar, fyra mot öster och väster och två mot norr och söder, dock senare omgjorda. Kolonnetterna var ursprungligen utförda av komstadkalksten, men de nuvarande är av cement.

Huvudingången är via tornet i väster genom en rundbågig port med tegelomfattning i fyra språng, som tillkom 1860. Dubbeldörren är svartmålad med dekorativt smide samt med ett rundbågigt småspröjsat överljusfönster i trä med blyspröjs. Framför porten ligger en äldre gravhäll av kalksten. Dörrar finns även på norra och södra korsarmen. Den norra med en port av trä med dekorativt utformat plattjärn, medan den södra försågs med en extra utåtgående yttre port 1929 med brunmålad snedställd panel. En ingång finns även på sakristians norra sida med dörr med panel i fiskbensmönster från 1929 samt i öster till det under sakristian inrättade pannrummet. Samtliga tak, med undantag av sakristian, är belagda med skifferplattor. Sakristians tak är belagt med svartmålad skivtäckt plåt, sannolikt från 1929.

Nordost om kyrkan finns en fristående kastal uppförd av kalksten och natursten med spritputsade fasader avfärgade i vitt. Gavelröstena mot norr och söder är murade av tegel 1860 med dekorativa blinderingar samt urtavlor. Kastalen saknar markerad sockel. I sydvästra hörnet finns en kraftig strävpelare och en skorstensstock från en tidigare värmeanläggning, vilket bidrar till en kraftig förtjockning av det nedre murpartiet. Sadeltaget täcks av skifferplattor. Dörröppningen till bottenvåningens inredda bårum i söder är korgbågig med ett sidohängt dörrblad av stående ekplankor med äldre smide. Framför porten ligger stora kalkstenshällar. Den stickbågiga dörröppningen till kastalens övriga våningar är högt belägen i väster med tre utvändiga trappsteg samt fem steg i den tjocka muren. Dörren består av ett äldre dörrblad med panel lagd i rombmönster. Kastalen har två mindre ljusöppningar i öster och väster och ljudöppningar med kolonnetter av komstadkalksten mot öster och väster.

Interiör

Kyrkorummet består av långhus i två travéer, korsmitt, kor och korsarmar i norr och söder.

Vapenhuset är beläget i tornets bottenvåning och har ett golv belagt med stora kvadratiska kalkstensplattor. Det flankeras av två sidokammare, varav den norra innehåller trappan till orgeln och den södra trappan till tornets övre våningar. Väggarna är putsade och avfärgade i vitt, i nordöstra och sydöstra delen syns spår efter den rivna tornbågen. Taket består av smala gråmålade brädor. I väster har ytterportarnas insida en liggande pärlspontpanel. Norra väggens dörröppning är försedd med ett dörrblad med panel lagd i rombmönster och porten, som ligger två trappsteg högre än vapenhusets golv, har i nischens överkant en äldre gravhäll inmurad och överkalkad. Södra sidans dörröppning har en huggen kalkstensomfattning, vars överdel täcks av mellanbjälklaget till orgelläktaren. Dörrbladet är klätt med panel lagd i ett rombmönster samt med äldre nyckelskylt. Mot södra väggen finns även en äldre kyrkdörr med diagonalställd panel och delvis bevarade järnsmide uppställd. Dörren har inristade bomärken och en smidd nyckelskylt med dubbelörn krönt av en krona. Mitt på dörren finns kraftiga yxhugg, som har en speciell historia. Yxhuggen ska ha tillkommit då riddaren Jens Grim på Tosterup tog sig in i kyrkan för att hämnas på prästen. Dörren rönte tidigt stort intresse och finns avbildad 1876 av tecknaren Olof Sörling vid Kungliga Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien och ställdes ut på Baltiska utställningen i Malmö 1914. Vapenhuset avgränsas i öster mot kyrkorummet av ett glasparti med antikglas i blyspröjs, som tillkom 1950-1951.

Långhusets golv består av kalkstensplattor i olika utförande, bänkkvarterens grönmålade smala brädgolv ligger lite högre än mittgången. Väggarna och takets stjärnvalv är putsade och avfärgade i vitt. Stjärnvalven, som är halvstensvalv, bärs upp av knippepelare. Sköldbågar och gördelbågar är spetsbågiga. De två västra valven är uppförda under 1400-talet, medan de övriga tillkom vid den omfattande ombyggnaden 1860. Fönsteröppningarna är försedda med innanfönster från 1929 med samma indelning som den yttre bågen samt med antikglas i blyspröjs.

Orgelläktaren i väster bärs upp av fyra enkla marmoreringsmålade kolonner med en något utskjutande hel barriär. Läktaren nås från vapenhusets norra sida via en trappa av kalksten. I trappans mynning finns i väster en dörr till ett litet utrymme, som idag används som förråd och i vars sydöstra hörn finns rester av en huggen kolonn. Läktargolvet består av smala brädor målade i grågrönt. Mot väster finns ett skrank och bakom orgelhuset i väster den igensatta tornbågen. Mot väster finns även ett utrymme för orgelhus m.m.

Koret ligger två steg högre än långhusets golv, men med samma golvbeläggning. Väggarna och takets trekappiga valv är putsade och avfärgade i vitt. Fönsteröppningarna i söder och norr är försedda med innanfönster med ett dekorativt etsat mönster med växtornamentik och druvklasar med texten PINX E.Ö. FEG. N.P.RINGSTRÖM. I öster finns en dörr till sakristian, som tillbyggdes 1929.

Korsarmarna har samma ytskikt som långhuset samt ingångar i norr och söder. Norra korsarmen har bevarat vindfånget med sidodörrar från sent 1800-tal samt bänkinredningen i två kvarter. Den södra porten används inte längre. I den södra korsarmen är bänkarna borttagna i den södra delen och kyrkans äldre altarbord och altarpupsats är placerade mot den

södra väggen. På den västra väggen finns en äldre altartavla och i öster ett epitafium i kalksten.

Sakristian uppfördes öster om koret 1929 efter ritningar av arkitekt Einar Lundberg. Sakristian nås via en dörr på korets östra sida bakom altaruppsatsen samt utifrån via en port på norra sidan. Golvet är belagt med kvadratiska tegelplattor och väggar och tak är putsade och avfärgade i vitt. Fönsteröppningarna i öster och söder är försedda med innanfönster av gråmålade bågar med antikglas i blyspröjs. Från sakristian finns en trappa ned till pannrummet, som är inrymt under sakristian.

Tornets övre våningar nås från en kalkstenstrappa i vapenhusets södra sida. I trappans nedre del finns en igenmurad svagt spetsbågig öppning i södra muren, där det sannolikt varit en ingång utifrån. I trapploppet finns mindre ljusöppningar i söder och väster. Första våningen upptas av orgelläktaren som nås via trappan i norr. Andra våningen har gjutet golv och är inredd till arkivrum. Trappan till tredje våningen löper utmed västra muren. Våningen har åt samtliga väderstreck rundbågiga öppningar försedda med gjutjärnsbågar. Tornet har ett äldre vindsbjälklag och enligt Barbro Sundnér finns avtryck av äldre takstolssparrar i långhusgaveln mot väster. Antikvarie Petter Jansson har konstaterat att långhusets kalkstensmurar bär spår av medeltida slätputs från tiden före valvslagningen.

Kastalen är belägen strax norr om sakristian med ingång till bottenvåningen i söder samt till de övriga våningarna i väster. Bottenvåningen inrättades 1954, efter ritningar av Eiler Graebe, till bårhus med kalkstensgolv och vitputsade väggar. I rummets västra sida är trätrappan till tornets övre våningar synlig. I öster finns en mindre stickbågig fönsteröppning. Kastalens andra våning har ett äldre brädgolv och vitputsade väggar. Mellan våningarna har tidigare funnits en trappa i västra muren, vilken delvis finns kvar från andra våningen. Till tredje våningen kommer man nu via en fristående trätrappa. Där förvaras äldre inventarier, som altarbord och skrank från 1878 och gjutjärnsfönster från 1860. Där över finns klockvåningen, ljudöppningarna är murade av tegel med luckor av stående brädor. Det äldre bjälklaget är delvis bevarat och i det övre trapploppet har en inmurad tegelsten påträffats med ritsningen AW 1591.

Inredning och inventarier

Altaret är murat 1929 av tegel med en kalkstensskiva.

Altaruppsats med en *altartavla* av Carl Bloch från 1878 framställande Kristus i Emmaus, signerad Carl Bloch 1878. Altaruppsatsen omgjordes i samband med att ett nytt altarbord tillkom 1929.

Kyrkans äldre *altaruppsats* är placerad i södra korsarmen och daterad 1735 och tillverkad av Matthias Stenbergs verkstad. Matthias Stenberg (f 1690 och bosatt i Ystad) var lärling till Johan Jerling, som var anställd av Christina Piper för inredningen av Krageholms slottskapell. Jerling har även utfört altaruppsatsen i S:t Maria kyrka i Ystad och den har stått som förebild för Stenbergs altaruppsatser i Löderup och Valleberga kyrkor. Mittpartiets skulpturer framställer Kristi korsfästelse och flankeras av de fyra evangelisterna. Enligt anteckningar ska det finnas en påskrift med namnet Rasmus Person, Ystad, vilket tidigare har tolkats som altaruppsatsens upphovsman.

Altaruppsatsen är uppställd på ett äldre *altarbord* eller antemensale. Det är sannolikt tillverkat i början av 1600-talet och tillskrivet Jacob Kremberg eller Köpingemästaren. Det har senare målade speglar som återger fyra kardinaldygder i kvinnogestalter med attribut, föreställande Justitia och Caritas. Ytterligare en del till en äldre *altaruppsats* finns bevarad på västra väggen i södra korsarmen. Den är sannolikt samtida med altarbordet från tidigt 1600-tal och återger Kristi uppståndelse.

Den gråmålade *altarringen* är halvrund med raka balusterdockor med trepassformade bågar och ansluter mot väggarna i norr och söder, den är sannolikt samtida med altartavlan 1878.

Dopfunten av skånsk sandsten, sannolikt höörsandsten, är tillskriven den anonyme mästaren "Magister Majestatis" eller Trydemästaren och daterad till tiden omkring 1160. Cuppan är rikt skulpterad med scener ur passionshistorien samt framställer Kristus som världsdomare. Den har även bilder ur legenden om S:t Olof och foten är smyckad med skulpterade djur. Dopfunten har rester av färg och eventuellt en kreddering.

Predikstolen är placerad i nordöstra hörnet av långhuset med uppgång från öster. Den är tillverkad av ek i början av 1600-talet och tillskriven Jacob Kremberg eller hans verkstad. Den

har rikt utskurna scener ur Gamla testamentet med bland annat David och Goliath och Simson och lejonet, som åtskils av karyatider föreställande kardinaldygderna. På baldakinen finns en vapensköld med grubbevapnet. Sigvard Grubbe, ägare till Tosterup och Hagestad lär haft förbindelser med Löderups kyrka, vilket framgår vid tillsättandet av kyrkoherde Bertil Aquilonius i Löderup 1619. En ny trappa tillkom troligen i samband med renoveringen 1929.

Den slutna *bänkinredningen*, härstammar sannolikt från ombyggnaden 1860, och består av två kvarter i långhuset samt två i norra korsarmen. Den är försedd med släta luckor, målade i grönt och i en rödbrun ton.

Orgeln är från 1951 och byggd av Fredriksborgs Orgelbyggeri, Hilleröd.

Kyrkan har tre *klockor* som hänger i kastalen. Storklockan och mellanklockan är båda gjutna 1753 av Andreas Wetterholtz i Malmö och lillklockan är gjuten 1759.

Kyrkan har en äldre *nummertavla*, som är placerad i södra korsarmen.

Bland övrig inredning finns altare, sakristieskrank och delar till det södra vindfånget från 1878 samt gjutjärnsfönster förvarade på kastalens tredje våning. En äldre *kyrkdörr* är uppställd i vapenhuset.

Kyrkogård

Flygbild över Löderups kyrkoanläggning från sydost med den äldre kyrkogården till vänster och den nya till höger i bild. Foto: Pär-Martin Hedberg, 2014.

Kyrkogården omges av en trädkrans och en mur av natursten i söder, i väster utgör en av prästgårdens längor gräns mot kyrkogården och på övriga sidor omges den av ett smidesstaket. Kyrkogården har flera ingångar, bland annat från parkeringen i öster. Från

prästgårdstomten leder två grindar till kyrkogården, vilka utgörs av smidda järngrindar med årtalet 1805, vilka ska ha tillverkats av konstnären Ola Billgrens farfarsfar, som var smed i Löderup. Den äldre kyrkogården låg närmast kyrkan i väster. På 1830-talet utvidgades kyrkogården åt öster mot vägen mot Löderups strandbad. 1916 påbörjades anläggningen av en ny kyrkogård norr om vägen mot Valleberga. Den fick en strikt symmetrisk plan med en tydlig mittaxel och omgärdas av smidestaket. På kyrkogårdens södra del finns även en mycket gammal ek, som knyts till berättelsen om riddaren Jens Grim på Tosterup och prästmordet i Löderup.

Byggnader på kyrkogården

I anslutning till kyrkogården, strax söder om den södra korsarmen uppfördes i mitten av 1970-talet en personalbyggnad.

Regionmuseet Kristianstad upprättade 2014 en vård- och underhållsplan för Löderups kyrkogård, i vilken finns en detaljerad beskrivning och historik av kyrkogården.

Kulturhistorisk karaktärisering av Löderups kyrkoanläggning

Kyrkan, kastalen och kyrkogården utgör tillsammans med den ovanligt välbevarade prästgårdsanläggningen, flera generationer skolbyggnader, klockaregården och de olika vägsträckningarna ett äldre sockencentrum med stora kulturhistoriska värden. Kyrkogårdens västra del har bevarat en mycket ålderdomlig karaktär med en stor del äldre gravvårdar, vilken förstärks av prästgården med de smidda järngrindarna från 1805 mot väster och naturstensmuren mot söder. Den sägenomspunna eken bidrar starkt till kyrkogårdens karaktär och har höga kulturhistoriska och biologiska värden. Kyrkoanläggningen utgör även en betydelsefull del i området av riksintresse för kulturmiljövården.

Löderups kyrka utgör med sitt breda västtorn med den höga och välhuggna sockeln samt kastalen en ovanlig väl sammanhållen medeltida bebyggelseenhet. Västtornet och kastalen utgör tillsammans med bland annat tornen i Hörups och Valleberga kyrkor en speciell kategori torn med oklar ursprunglig funktion. Såväl tornet som kastalen har bevarade medeltida murar, trappor, dörr-, ljus- och ljudöppningar. Västtornet har även en välhuggen kalkstensportal i vapenhuset och spår efter tornbågen och kan ha haft en empörvåning för

kyrkans patronus. Kyrkans uppförande är tillskriven Carl Stenmästare eller hans verkstad, vilket bidrar till kyrkans intressanta tidiga byggnadshistoria.

Kyrkobyggnadens och kastalens exteriör hålls samman av den renovering som utfördes av Carl Georg Brunius 1860 genom hans tillägg med rundbågefris, tegelomfattningar och gavelrösten. Den fasta inredningen och inventarierna är av mycket hög kulturhistorisk och konstnärlig kvalitet, som bl. a altaruppsatsen, det äldre altarbordet och del till altaruppsats, predikstolen, epitafium samt den rikt huggna dopfunten. Altaruppsatsen och sannolikt altarbordet är tillverkade av Matthias Stenberg och har stora lokalhistoriska värden, med kopplingen till Johan Jerling och med altaruppsatsen i S:t Maria i Ystad som stått som förebild till altaruppsatserna i till exempel Löderups och Valleberga kyrkor. Även predikstolen som är tillskriven Jacob Krembergs verkstad eller Köpingemästaren har stora kulturhistoriska och regionala värden.

Den äldre kyrkdörren som står uppställd i vapenhuset utgör tillsammans med den knotiga eken på kyrkogården beståndsdelar i folksägnen om prästmordet i Löderup, som utgör ett värdefullt immateriellt kulturarv.

Att tänka på vid förvaltningen av kyrkoanläggningen

- Löderups kyrkoanläggning med den medeltida kyrkan, fristående kastalen, ålderdomliga östra delen av kyrkogården samt den före detta prästgården utgör en ovanligt välbevarad helhet som kan berätta om äldre tiders anläggnings- och byggnadsskick.
- Kyrkobyggnadens och kastalens exteriör hålls samman av den renovering som utfördes av Carl Georg Brunius 1860 och utgör ett intressant exempel på hans och tidens restaureringsideal.
- Den fasta inredningen och inventarierna är av mycket hög kulturhistorisk och konstnärlig kvalitet, såsom altaruppsatsen, det äldre altarbordet, del till altaruppsats, predikstolen, epitafium samt den rikt huggna dopfunten och har dessutom stora lokal- och regionhistoriska värden.
- Den äldre kyrkdörren tillsammans med den ihåliga eken är intressanta spår i folksägnen om prästmordet i Löderup och utgör ett värdefullt immateriellt kulturarv.

Skydd m.m.

Kyrkan och kyrkogården är skyddade enligt 4 kap. Kulturmiljölagen.

Löderups kyrkoanläggning är belägen inom fornlämningsområdet Löderup 44:1, *Löderups bytomt* och skyddas enligt 2 kap. Kulturmiljölagen. Löderup 50:1 *pest/kolerakyrkogård* och Löderup 43:1 är utmärkt som *plats med tradition*.

Löderups kyrkomiljö ingår i område av riksintresse för kulturmiljövården *Ingelstorp-Valleberga-Hagestad* [M174] samt ingår i området *Ingelstorp-Valleberga-Löderup-Hagestad*

som är utvärderat som Särskilt värdefull kulturmiljö i Kulturmiljöprogram för Skåne, framtaget av Länsstyrelsen.

Källor och litteratur

Andersson, Hans, Anglert, Mats, *By, huvudgård och kyrka*. Studier i Ystadsområdets medeltid. 1989.

Bevarandeprogram för byar i Ystads kommun. 1985

Dahlberg, M (red.) *Skåne – landskapets kyrkor*. Sockenkyrkorna, kulturarv och bebyggelsehistoria, Riksantikvarieämbetet 2015.

Dahlberg, M. Franzén, K. (red) *Sockenkyrkorna*. Kulturarv och bebyggelsehistoria. Riksantikvarieämbetet 2008.

Fernlund, Siegrun, *Kyrkor i Skåne, en kulturhistoria*, Lund 1980.

Grandien, Bo, *Drömmen om medeltiden, Carl Georg Brunius som byggmästare och idéförmedlare*, Nordiska museets handlingar, 1974.

Göransson, Anna Maria, *Jacob Kremberg och Lundaskolan*, Hässleholm 1977.

Länsstyrelsen Skåne. Samhällsplanering & kulturmiljö. *Kulturmiljöprogram. Särskilt värdefulla kulturmiljöer i Skåne*.

Malmström, Krister. *Kyrkornas arkitekter. Förteckning över kyrkoarkitekter verksamma inom Svenska kyrkan 1860–1930*. Raä 1991.

Sundnér, Barbro, *Forskningsdatabas för Medeltida kyrkor i Skåne*. Svensk Nationell Datatjänst.

Underhållsplan för Löderups kyrka, Ponnert Arkitekter AB, 2005-11-18.

Vård- och underhållsplan, Löderups kyrkogård. Regionmuseet Kristianstad, 2014. Rapport 2014:61

Lantmäteriet - Historiska kartor

Riksantikvarieämbetet – Fornsök, *Kulturmiljöbild, Riksintressen för kulturmiljövården*.

Interiör mot öster. Foto: Ragnar Blomqvist, 1927. Mot väster av okänd fotograf och år. Bilderna är hämtade från Riksantikvarieämbetets bilddatabas Kulturmiljöbild.

Övriga uppgifter

Inventeringsdatum: 2019-05-09

Fältinventering, foto och rapportsammanställning: Anna Lindqvist, byggnadsantikvarie

Kulturhistorisk karakteristik och rekommendationer: Anna Lindqvist, efter samråd med Löderups församling.

Färdigställd: Remissrapport 2019-08-23, reviderad och färdigställd 2020-04-02

Sammanfattning till BeBR

Stomme: Murverk – Kalksten, marksten, tegel

Fasadmaterial: Puts- spritputs

Fasadkulör: Vit

Takform: Sadeltak, kupoltak

Taktäckningsmaterial: Skifferplattor, Plåt – svartmålad, skivtäckt

Antal våningar: 1

Byggnadsdel: Sakristia– öster, Korsarmar – norr och söder, Torn-väster